

Plenum

Torsdag 27.3.2025 kl. 16.00—17.58

3. Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2023

Berättelse B 15/2024 rd

Utskottets betänkande GrUB 1/2025 rd

Enda behandlingen

Talman Jussi Halla-aho: Ärende 3 på dagordningen presenteras för enda behandlingen. Till grund för behandlingen ligger grundlagsutskottets betänkande GrUB 1/2025 rd. Nu ska riksdagen besluta om ett ställningstagande med anledning av berättelsen. — Debatt. Grundlagsutskottets ordförande, ledamot Vestman, varsågod. [Sorl — Talmannen slår med talmansklubban]

Debatt

17.01 **Heikki Vestman kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on tosiaan perustuslakivaliokunnan mietintö eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta vuodelta 2023. Mietintö on yksimielinen.

Muille valiokunnille varattiin tilaisuus antaa lausunto kertomuksesta. Sivistysvaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota muun muassa turvalliseen oppimisympäristöön sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Sosiaali- ja terveysvaliokunta tarkasteli lausunnossaan erityisesti toimeentulotukeen liittyviä kysymyksiä sekä asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta. Hyvin vakiintuneeseen käytäntöön perustuen perustuslakivaliokunta ei ole mietinnössään arvioinut oikeusasiamiehen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja.

Oikeusasiamiehen kertomus sisältää oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot, yleiskatsauksen oikeusasiamiesinstituutioon kertomusvuonna sekä jaksot perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja laillisuusvalvonnasta asiaryhmittäin. Kertomuksesta saa selkeän käsityksen oikeusasiamiehen toiminnasta ja laillisuusvalvonnassa esiintulleista ongelmista.

Arvoisa puhemies! Kanteluita saapui kertomusvuonna 7 124. Kanteluiden määrä on noussut yli 500 kantelulla vuodesta 2022 ja on vain reilu 600 vähemmän kuin koronapandemian aiheuttamana huippuvuonna 2021. Kertomusvuonna ratkaistiin 6 876 kantelua. Kanteluiden suuresta määrästä huolimatta vuoden lopussa on saavutettu kanteluiden enintään yhden vuoden käsittelyaikatavoite, mistä on annettava erityistä tunnustusta oikeusasiamiehelle ja koko viraston henkilöstölle. Omia aloitteita ratkaistiin 39. Kanteluista ja omista aloitteista noin 13 prosenttia johti oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Tarkastuksia tehtiin 83.

Kertomukseen sisältyvät vakiintuneen käytännön mukaisesti myös oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot. Oikeusasiamies Jääskeläisen puheenvuoro kertomuksessa käsittelee oikeusasiamiehen omia aloitteita, jotka ovat kanteluiden käsittelyn ja

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

tarkastustoiminnan ohella kolmas oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan muoto. Omat aloitteet perustuvat oikeusasiamiehen omiin havaintoihin asioista, joissa on aihetta epäillä lainvastaista menettelyä taikka puutteita oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa.

Omia aloitteita otetaan lukumääräisesti vähän, vuosittain alle 100, mutta niiden merkitys on määräänsä suurempi. Oikeusasiamiehen mukaan omien aloitteiden määrän lisääminen olisi hyvin perusteltua, mutta kanteluiden suuren määrän takia siihen on vain rajalliset mahdollisuudet.

Puhemies! Perustuslakivaliokunnan kannanottoehdotus on, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

17.05 Juha Hänninen kok: Arvoisa herra puhemies! Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus on tärkeä vuosittainen muistutus siitä, mikä on julkisen vallan tehtävä. Se on suojella yksilön oikeuksia, vahvistaa oikeusvaltiota ja turvata perusoikeuksien toteutuminen maassamme. Vuoden 2023 kertomus nostaa esiin useita yhteiskunnallisesti merkittäviä teemoja lastensuojelusta mielenterveyspalveluihin ja poliisin toimintavaltuuksista vammaisten henkilöiden kohteluun. Kaikkia näitä yhdistää yksi asia: ihmisen asema julkisen vallan toimien kohteena.

Arvoisa herra puhemies! Erityisesti huolta herättää vain havainto siitä, että haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset, kuten lapset, vanhukset, vammaiset ja mielenterveyspalveluiden asiakkaat, joutuvat yhä liian usein kohtaamaan viiveitä, puutteita tai jopa laiminlyöntejä palveluissaan. Tämä on kestävä ongelma. Meidän on pystyttävä parempaan. Oikeusasiamies korostaa, että perusoikeuksien turvaaminen on arjen toimintaa, viranomaisten resursointia ja palveluiden saatavuutta. Oikeusvaltion uskottavuus mitataan siinä, kuinka kohtelemme heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä.

Arvoisa herra puhemies! Oikeusasiamiehen tehtävä ei ole helppo. Hän toimii kansan puolustajana viranomaisten maailmassa. Kertomus osoittaa, että järjestelmämme toimii, ja samalla se muistuttaa, missä on vielä tehtävää ja kehitettävää. Tämän kertomuksen viesti on myös meille lainsäätäjille selvä. Meidän vastuullamme on varmistaa, että täällä säätämämme lait ovat toteuttamiskelpoisia yhteiskunnassamme.

Haluan kiittää oikeusasiamiestä ja hänen toimistoaan perusteellisesta työstä. Toivon, että me kaikki tässä salissa otamme kertomuksen viestin vakavasti: Luottamus oikeusvaltion ei synny itsestään. Se ansaitaan joka ainoa päivä. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Juvonen, olkaa hyvä.

17.08 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Oikeusasiamiehen kertomuksessa kerrotaan tilastoista: Kanteluita on kertomusvuonna saapunut 7 124, ja kanteluiden määrä on noussut yli 500 kantelulla vuodesta 22. Se on vain 600 vähemmän kuin koronapandemian aiheuttamana huippuvuotena 21. Kertomusvuonna on ratkaistu 6 876 kantelua.

Oikeusasiamiehen kertomukseen sisältyy mainintoja laillisuusvalvonnassa tehtyihin havaintoihin, ja siellä on myös listaus kymmenestä keskeisestä pitkään jatkuneesta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyvästä puutteesta tai epäkohdasta: Tutkimukseen ja hoitoon pääsy, hoitotarvikkeiden jakelu ja lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luo-

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

vuttamisessa havaitut puutteet. Lainsäädännön puutteellisuus aiheuttaa toistuvasti vakavia ongelmia ja vaaratilanteita ja vaarantaa potilaiden ja henkilöstön oikeusturvaa. Terveys- ja sairaanhoidon henkilöstön riittävyyteen liittyvät haasteet ja vaikeudet henkilökunnan saatavuudessa. Eli isoja, suuria kokonaisuuksia, joista tänäänkin kyselytunnilla puhuttiin. Hallitus kohdentaa hyvinvointialueille rahoitusta, mutta toki talouden tasapainoa haetaan ja myös säästöjä tehdään. On kuitenkin tärkeää, että lakisääteiset palvelut toimivat.

Oikeusasiamiehen kertomuksessa nostetaan esille yhdessä yksikössä tehty tarkastus, ja siellä on huomioitu muun muassa saattohoidossa havaittuja puutteita. On todettu, että lisähenkilökuntaa, jota olisi mahdollista käyttää, ei ole ollut ylimääräistä edes yöaikaan, ja tämä on toki harmillista. Hallitus kohdentaa muutosta myös siihen, että saattohoitoa tehdään enemmän subjektiiviseksi oikeudeksi. Tämä on mahdollisesti tulossa vielä tällä hallituskaudella. On tärkeää, että saattohoito kirjataan lakiin.

Nostan esille myös sen, että on havaittu, että HaiPro-järjestelmään, johon kirjataan vaaratapahtumat liittyen potilasturvallisuuteen, näitä ilmoituksia ei välttämättä tehdä ja niitä ei välttämättä käsitellä. Pidän erittäin tärkeänä, että tätä asiaa pidetään yllä. Työntekijät sairaaloissa ymmärtävät sen, että jokaisella läheltä piti -vaaratapahtuman ilmoituksella on merkitystä ja se voi parantaa potilaiden potilasturvallisuutta ja oikeusturvaa merkittävästi. Kun vaaratapahtumat kirjataan, niistä opitaan ja niillä ennaltaehkäistään tapaturmia ja potilasvahinkoja ja myös toki sitten valituksia eduskunnan oikeusasiamiehelle. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ledamot Löfström, varsågod.

17.11 **Mats Löfström r:** Ärade herr talman! Riksdagens justitieombudsman spelar en central roll i att säkerställa att myndigheter följer lagen och respekterar medborgarnas rättigheter. I årsberättelsen för 2023 tas flera viktiga frågor upp, bland annat gällande svenska språkets ställning inom den offentliga förvaltningen, som är avgörande för svenskspråkiga i hela Finland.

Ett exempel som tas upp i berättelsen är tjänsten utlåtande.fi, där majoriteten av de öppna begärandena om utlåtanden endast publicerades på finska. Justitieombudsmannen påminner om att språklagen är en skyldighet, inte en rekommendation, och att medborgarna ska ha tillgång till lagberedning på sitt modersmål.

Arvoisa puhemies! Kertomus tuo esiin myös puutteita sähköisissä palveluissa, kuten Suomi.fi:ssä, jossa ruotsinkieliset käyttäjät kohtaavat suomenkielistä tietoa. Digitalisaatio ei saa heikentää kielellisiä oikeuksia. Lisäksi esimerkit poliisin asiakaspalvelusta ja ruotsinkielisen puhelinpalvelun puutteesta osoittavat rakenteellisia ongelmia, jotka on korjattava.

Ärade talman! För Åland, som är enspråkigt svenskt enligt självstyrelselagen, är dessa frågor av alldeles särskilt stor vikt. Trots att Åland är självstyrt har ålänningar dagligen kontakt med statliga myndigheter, digitala tjänster och nationell lagstiftning. Det är därför av yttersta vikt att det svenska språkets ställning tryggas i hela den offentliga förvaltningen. Detta gäller både den lagstadgade servicen och den faktiska tillgången till information och stöd på svenska.

Arvoisa puhemies! On äärimmäisen tärkeää, että oikeusasiamies jatkaa näiden puutteiden tarkastelua ja tuo ne esiin. Lisäksi valtion on kannettava vastuunsa varmistamalla, että kie-

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

lilakia noudatetaan käytännössä. Kielelliset oikeudet eivät ole pelkkä muodollisuus, vaan ne ovat perusedellytys oikeusturvalle ja yhdenvertaisuudelle kaksikielisessä maassamme. — Kiitos, tack.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Zyskowicz, olkaa hyvä.

17.13 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies! Arvoisa herra oikeusasiamies! Perustuslakivaliokunta antoi kaksi viikkoa sitten eli 12.3. käänteentekevän lausunnon yksimielisesti, täysin yksimielisesti. Kyse on kännykän käytön rajoittamisesta oppitunneilla ja kouluissa. [Aki Lindén: Eduskunnan täysistunnossa!] Herra puhemies! Tunnen pistävän katseenne selässäni ja kerron kohta, miten se liittyy tähän kertomukseen tai oikeusasiamiehen työhön.

Hallituksen esityksen perusteluissa, joissa ehdotettiin eduskunnalle kännyköiden käytön rajoittamista oppitunneilla tai jopa koulussa, pyöriteltiin kymmenen sivua — kymmenen sivua — sitä, miten tämä rajoitus liittyy perusoikeuksiin, ja pohdittiin asiaa omaisuusdensuojan kannalta, sananvapauden kannalta, yksityisyydensuojan kannalta, yhdenvertaisuuden kannalta, lasten oikeuksien sopimuksen kannalta, vammaisten oikeuksien sopimuksen kannalta ja niin edelleen — kymmenen sivua. Tässä käänteentekevässä lausunnossa perustuslakivaliokunta totesi seuraavaa: ”Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotetussa sääntelyssä ei ole kyse perusoikeuksista rajoittavasta tai niihin puuttuvasta sääntelystä.” Tämä lausunto perustui professori Tuomas Ojasen lausuntoon, hän antoi erinomaisen lausunnon valiokunnalle. Kaksi muuta professoria pyöritteli tätä asiaa sivukaupalla.

Nyt tulen siihen, miten tämä liittyy oikeusasiamiehen toimintaan. Nimittäin oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 2022 apulaisoikeusasiamies piti kännyköiden käytön kieltämistä iltapäiväkerhossa ”ongelmallisena perustuslaissa säädetyn omaisuuden suojan näkökulmasta”. Eli hän piti tätä perusoikeusrajoituksena — en mene nyt siihen doktriiniin, mitä silloin vaaditaan — ja se, että hän piti tätä perusoikeusrajoituksena, näkyy kertomuksen seuraavasta virkkeestä: ”Perusoikeuksista ei kuitenkaan voida sopimuksessa luopua lasta tai huoltajaa sitovasti.” Tarkoittaako tämä sitä, että oikeusasiamiehen toimiston mielestä iltapäiväkerho, huoltaja ja lapsi eivät voisi edes sopia, että lapsi ei saa käyttää kännykkää iltapäiväkerhossa?

Herra puhemies! Siitä olen tietysti tuon päätöksen kanssa samaa mieltä, että yhteiset säännöt iltapäiväkerhossa tästä asiasta olisi hyvä olla, kuten nyt eduskunta on säätämässä laissa kännyköiden käyttämisestä kouluissa.

Herra puhemies! Herra oikeusasiamies! Meillä Suomessa on uniikki perustuslain kontrollijärjestelmä, ja kannatan sitä. Siinä on puutteensa, mutta kaikissa järjestelmissä on puutteensa. Mutta onko sen uniikin kontrollijärjestelmän pitänyt johtaa uniikkeihin tulkitoihin perusoikeuksista ja perustuslaista? Eduskunnan tietopalvelun avulla selvitin, ja hallituksen esityksen perusteluissa, mitä tulee koulujen kännykkäkieltoon, käy ilmi, että Euroopassa parissakymmenessä maassa on rajoitettu kännyköiden käyttöä koulussa, mutta yhdessäkään maassa ei ole nähty tällaisia perustuslaillisia ongelmia, joita pohdittaisiin sivukaupalla tai isona ongelmana, kuin Suomessa.

Herra oikeusasiamies, teillä on tärkeä rooli perustuslain tulkinnassa ja perusoikeuksien tulkinnassa Suomessa. Minä todella toivon, että te ja teidän virastonne luette tarkkaan tuon perustuslakivaliokunnan lausunnon ja otatte siitä opiksenne, ja tällainen naurettava pellei-

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

ly, kuten se, että kännykän rajoittaminen iltapäiväkerhossa liittyy omaisuuden suojaan, lopuksi. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

17.18 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! On erinomaista, että oikeusasiamiehen kertomus käsitellään näin perusteellisesti. Kuulimme juuri edustaja Zyskowiezin erinomaisen analyysin. Hän osaa lakimiehenä tämän juridiikan pikkukoukerot, joihin minä en lähde sotkeutumaan.

Tärkeintä on kuitenkin, että kansalaisella on aidosti oikeus valittaa oikeusasiamiehelle asiasta, jossa hän kokee itse kokeneensa vääryyttä, ja hänellä on näin ollen aito valitustie. Sitten näitä valituksia tulee vuosittain, vuonna 23 noin 6 700 valitusta, niin että tätä tietä käytetään aidosti. Iloitsen siitä, että pitkään perustuslakivaliokunnassa olleena valiokunnan jäsenenä olen huomannut, että oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin työnjako kun saatiin tällä voimassa olevalla lainsäädännöllä hyvään malliin, niin tämä järjestelmä toimii ja yhden valituksen käsittely kestää oikeusasiamiehellä noin yhden vuoden, joka on mielestäni asiallisesti riittävä. Eihän se, totta kai, liian lyhyt ole, mutta se on asiallinen. Yksi vuosi lienee ihan asiallinen valituksen ratkaisuaika. Ja pitää tietenkin muistaa, että oikeusasiamies kun valmistelee asiaa ja tutkii asiaa, niin hänen kansliallaan pitää olla työaika tähän huolelliseen työhön. Ei se ole mikään olankohautusjuttu, jos vaikka nyt joku ilomantsilainen kansalainen valittaa jostakin häntä koskevasta viranomaiskäsittelystä, tekee siitä valituksen, ja hän saa siitä asianmukaisen ratkaisun.

Monessa tapauksessa olen kuullut, ikävä kyllä, semmoisiakin tapauksia, että moni kuvittelee, että perustuslakivaliokunta olisi jonkunasteinen oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin tekemien päätösten muutoksenhakukeino. Sitähän se ei ole, vaan perustuslakivaliokunta ja eduskunta ovat aina korostaneet näiden laillisuusvalvonnan riippumattomuutta, että me emme halua puuttua siihen, miten oikeusasiamies toimii tehtävissään, yhtä paljon kuin oikeuskanslerikaan.

Kunnioitamme näitä vallanjako-opin kunniakkaita perinteitä. Toivotaan, että tämä sama hyvä tahti jatkuu oikeusasiamiehen töissä ja toimistossa, että asianmukaisesti tulevat valitukset käsitellyiksi ja aika on se noin yksi vuosi, mikä mielestäni on asiallinen. Näin ollen ihmiset saavat aidon mahdollisuuden vielä omaa asiaansa viedä eteenpäin, jos he asian sellaiseksi kokevat.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Joona Räsänen, olkaa hyvä.

17.20 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Kun nyt meillä todella käsittelyssä on tämä perustuslakivaliokunnan mietintö oikeusasiamiehen kertomuksesta, niin puutun oikeastaan siihen kokonaisuuteen, niin kuin tuolla mietinnössäkkin todetaan, että näissä kertomuksissa hyvin vahvasti, oikeastaan jokainen vuosi, toistuu sama aihe, josta ihmiset tekevät pitkälti myös eniten kanteluita, ja se on terveydenhuolto. Näin on pitkään ollut. Sehän kertoo juuri siitä, että ihmisillä on valtavasti huolta joko omasta tai niiden läheistensä tilanteesta, jotka ovat enemmän tai vähemmän riippuvaisia niistä palveluista, joita hyvinvointiyhteiskunta tarjoaa.

Pitkälti näissä kertomuksissa aina nimenomaan tarkastellaan sitä, miten potilaiden olot ja oikeudet toteutuvat. Näistä asioistahan suurimmalta osin myös nämä kantelut aina tule-

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

vat. No, miksi puutun tähän asiaan? Puutun tähän siksi, että tämä on myös ollut yksi syy, miksi ylipääntänsä Suomessa on haluttu uudistaa meidän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää, jotta ihmisten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo parantuisivat ja erilaisia eroja maan eri kolkkien välillä olisi vähemmän. Tämäkin on yhtenä — ei tietenkään ainoana, mutta yhtenä — pontimena ollut siinä, että Suomeen ylipääntänsä on sitten tehty sellainen sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus, jossa on pyritty juuri siihen, että tätä yhdenvertaisuutta pystytään edistämään.

No, tämä linkittyy tietenkin tähän ajankohtaiseen tilanteeseen. Niin kuin tiedämme, joka puolella Suomea hyvinvointialueet, jotka vastaavat näiden ihmisille tärkeiden sosiaali- ja terveyshuoltopalveluiden tuottamisesta ja järjestämisestä, ovat erittäin vaikeassa tilanteessa. Rahoitus on erittäin tiukkana, ja tämä näkyy siinä, että erilaisia toimenpiteitä, joilla taloutta tasapainotetaan, eri palvelukokonaisuuksiin tehdään. Tältä osin voisi kuvitella, että jatkossakin oikeusasiamiehen kertomuksissa on varmasti paljon käsitelty kanteluista liittyen juuri esimerkiksi ihmisten oloihin.

Tämä, totta kai, linkittyy tähän ajankohtaiseen tilanteeseen sen takia, että olemme tänään saaneet kuulla, millä tavalla maan hallitus ajattelee kohdistavansa uudet, lähes 200 miljoonan euron säästöt juuri niihin palveluihin, joista myös paljon näitä kanteluista tulee, kun puhutaan esimerkiksi vanhustenhoivasta ja siellä kotihoidosta. Pelkään, että näilläkin säästöillä, mikäli ne tosiasiallisesti toimeen viedään, tulee eteen tilanne, jossa entisestään ihmisten huoli omaistensa tai itsensä oloista tulee lisääntymään, ja se tulee näkymään sitten tulevien vuosien kertomuksissa. En tietenkään tätä toivo, mutta on rehellistä todeta, että tämä saattaa olla se suunta, mikäli nämäkin kaikki säästöt viedään toimeen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen, olkaa hyvä.

17.24 Petri Honkonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Todellakin olen perustuslakivaliokunnassa ollut käsittelemässä tätä kertomusta. Tämä, minkä äärellä nyt olemme, on tietysti aivan keskeinen osa oikeusvaltion toimintaa, se, että meillä on laillisuusvalvojia, joille sitten voi viranomaisen toiminnasta kannella ja joilta myöskin sitten siihen ratkaisun saada, jos laillisuusvalvoja tämän ottaa käytäntöön. Oikeutta pitää saada silloin, kun oikeutta tarvitsee. Tämä on oikeusvaltion aivan perustavanlaatuinen asia.

Tässä edustaja Räsänen edellä kosketteli jo tätä terveydenhuollon tilannetta yhdistettynä tähän meidän todella voimakkaaseen ikääntymiseen ja sairastavuuteen. Kun siihen yhdistetään tämä valtiontalouden huono tilanne ja nämä leikkauspäätökset, on tietysti ihan selvää, että varmasti siellä terveydenhuollon puolella näitä kanteluista ja valituksia sitten laillisuusvalvojille varmasti jatkossakin tulee. Tämä on ihan päivänselvä asia.

Kiinnitän huomiota yhteen asiaan, jota myöskin perustuslakivaliokunnassa käsittelemme hallituksen esityksen yhteydessä ja josta sosiaali- ja terveysvaliokunta on myös lausunnossaan maininnut, ja se on tämä potilaan itsemääräämisoikeutta koskeva asia. Jos oikein muistan, niin silloin kun käsittelemme tätä, se liittyy tähän Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomea koskevaan langettavaan ratkaisuun, jossa sitten piti tämä psykiatrisessa hoidossa olevan lääkehoitoon määrääminen täsmentää laissa. Tämä asia, jos mennään vähän yleisemmälle tasolle, on tietysti erittäin haastava. Se on voimakkaasti perusoikeuksiin kajoava. Itse saan terveydenhuollossa työskenteleviltä henkilöiltä, ennen kaikkea hoitajaportaalta, palautetta siitä, että näiden sinänsä mielestäni tärkeiden rajoitusten — ihmisen itsemääräämisoikeutta pitää kunnioittaa — toteuttaminen ja se, miten ne hallinnollisesti to-

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

teutetaan, on erittäin työllistävä asia meidän terveydenhuollossa ja se vie työaikaa. Sanoi-
sin, että tämä on hallinnollinen kysymys, mutta tämä linkittyy voimakkaasti perusoikeuk-
sien suojeluun. Minä jotenkin toivoisin — tässä StV:n lausunnossakin sanotaan, että tämä
itsemääräämisoikeutta koskeva lakihanke on vireillä — että tähän suhtauduttaisiin sillä ta-
valla, että me turvattaisiin sen ihmisen oikeuden toteutuminen myös sen hoidon saatavuus-
den kannalta ja siten, että se henkilökunta pystyy sitä hoitoa myös antamaan, että katsot-
taisiin tätä molemmista näkökulmista, ei pelkästään tiukasti siitä itsemääräämisoikeuden
näkökulmasta, jonka tietysti pitää olla se lähtökohta.

Ei muuta. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

17.27 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Kiinnitän itseen huomiota terveydenhuoltoon,
ja ensimmäiseksi tässä haluan todeta tuoreen tiedon, joka oli toissa päivänä tiedotusväli-
neissä aika näyttävästi esillä: Suomessa 18 000 henkilöä oli laittoman pitkissä jonoissa
odottaen erikoissairaanhoidon pääsyä eli yli kuuden kuukauden pituisissa hoitajonoissa.
No, varsinaisestihan, voisiko sanoa, operatiivisesti Valvira tehtävänsä nojalla valvoo tätä
ja seuraa tilannetta ja on jopa langettanut uhkasakkoja eräille hyvinvointialueille tästä ti-
lanteesta johtuen. Näin pitkät nämä hoitojonot eivät ole olleet vuosiin. Muistan, että aika-
naan olleen lääkärilakon jälkeen oli pitkiä hoitojonoja, mutta niistäkin käytännössä sitten
vuodessa selvittiin. Aikaisemmassa työssäni olen joutunut tekemisiin luonnollisesti hoito-
jonojen kanssa, ja käytännössä tiedän, että niitä voidaan eri tavoilla ratkoa. Voidaan ostaa
palveluja toiselta hyvinvointialueelta, jolla esimerkiksi jotain tiettyä resurssia on enem-
män kuin sillä, missä se jono on pitkä. Voidaan ostaa yksityiseltä sektorilta, sikäli kuin on
saatavilla sellaisia hoitoja. Voidaan tehdä suunnitellusti ylitoita, joita kutsutaan lisätyöksi
siellä hyvinvointialueilla, ja tämä on ollut se yleisin keino, millä näitä on ratkaistu. Yleens-
sä kun uhkasakko langetetaan, niin sitten näitä keinoja on tehostetusti käytetty ja tilanteet
ovat muuttuneet paremmiksi.

Se, miksi otin tämän esille, liittyy siihen, että 2000-luvun alussa silloinen kansanedus-
taja, kokoomuksen Akaan-Penttilä teki eduskunnan oikeusasiamiehelle kantelun juuri
näistä hoitojonoista painottaen sitä, että kuntakohtaisia ne eivät ainakaan saisi olla. Silloin
oli Uudenmaan alueella sellainen tilanne, että tulkittiin erikoissairaanhoidon ja kunnan vä-
listä suhdetta niin, että kunta voisi määrittää, paljonko se käyttää rahaa potilaiden hoitoon
erikoissairaanhoidossa, ja siitä sitten seurasi kuntakohtaisia jonoja. Tämä johti erittäin
merkittävään työhön eduskunnan oikeusasiamiehen virastossa. Riitta-Leena Paunio, silloi-
nen oikeusasiamies, teki sitten siitä selvityksen, joka johti siihen, että eduskunta sääti hoi-
totakuulainsäädännön, joka tuli voimaan vuoden 2004 aikana. Eli sillä, mistä aloitin pu-
heenvuoroni, on näin pitkä tausta tässä taaksepäin.

Käytin puheenvuoron nyt siksi, että olen aikeissa tehdä itse eduskunnan oikeusasiamie-
helle kantelun — toki teen sen ja valmistelen huolella kirjallisesti — joka liittyy nimen-
omaan gynekologisten ja silmäsairauksien hoidon sellaiseen erityisasemaan, mihin ne ovat
ajautuneet ja jolla perusteltiin muun muassa nyt niille kohdennettuja Kela-korvauksia, että
niitä ei ikään kuin julkisella sektorilla anneta täysimääräisesti muiden ihmisen elinten tai
oireiden, sairauksien hoitoon. Mutta tähän tulen palaamaan sitten ihan kirjallisessa muo-
dossa.

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Marttila, olkaa hyvä.

17.30 Helena Marttila sd: Arvoisa puhemies! Halusin vielä kiinnittää huomion erityisesti yhteen vakavaan ilmiöön ja osioon, joka on otsikoitu ”Lastensuojelulaitoksen kadonneet lapset”. Lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuminen ja sinne palaamatta jättäminen eli yleisemmin hatkaaminen on selvästi kasvanut viime vuosina, ja tällaisia lapsia on Suomessa vuosittain arviolta jopa sata. Nämä lapset ja nuoret joutuvat hatkassa ollessaan esimerkiksi rikosten uhreiksi, päätyvät tekemään itse rikoksia ja käyttämään päihteitä sekä kohtaavat erilaista painostamista, uhkailua ja hyväksikäyttöä, joka vakavimmillaan täyttää ihmiskaupan määritelmän, ja nuoret ovat hatkassa jopa hengenvaarassa. Tämä ilmiö on näkynyt myös oikeusasiamiehen ja kansallisen valvontaelimen lastensuojelulaitoksiin tehdyillä tarkastuksilla.

Esimerkiksi Naulakallion lastenkodissa tarkastajille kerrottiin, että jos lapsi poistuu luvatta laitoksesta tai jättää sinne palaamatta, ei yövuorossa olevalla työntekijällä ole mahdollisuuksia lähteä etsimään tai hakemaan lasta. Tähän ongelmaan oli toistuvasti pyritty saamaan korjausta pyytämällä yöaikaiseen lastenvalvontaan lisäresursointia, mutta sitä ei oltu saatu. Lagmansgårdenin koulukodista kerrottiin, että poliisilta sai virka-apua vain, jos sijaishuollosta hatkannut lapsi oli akuutisti vaarassa. Voi tietysti kysyä, onko olemassa tilannetta, jossa sijaishuollosta hatkannut lapsi ei olisi akuutissa tai konkreettisessa vaarassa.

Juuri äsken kyselytunnilla kuulumme ministeriltä, että lastensuojeluun kohdistuvat lisäleikkaukset tulevat vähentämään muun muassa yöaikaista päivystystä ja siis konkreettisesti työntekijämäärää lastenkodeissa yöaikaan. Toivon todella, että hallitus nyt vielä lukisi esimerkiksi tämän oikeusasiamiehen kertomuksen ajatuksella ja peruisi nämä lastensuojeluun aiotut säästöt, ja ehkä oikeusasiamies voisi vielä kertoa oman näkemyksensä tästä vakavasta epäkohdasta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Vestman, olkaa hyvä.

17.33 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron olettaen sen olevan viimeinen, mutta huomaan, että keskustelu edelleen jatkuu. Tässä vaiheessa kuitenkin jo haluan kiittää kollegoita erinomaisesta keskustelusta ja puheenvuoroista. Niistä nähdäkseni kuvastuu laillisuusvalvonnan merkitys ja arvo yhtenä suomalaisen oikeusvaltion kulmakivistä. Tästä ja luottamuksesta oikeusasiamiestä kohtaan kertoo myös se kanteluiden suuri määrä, yli 7 000 kantelua kertomusvuonna.

Tehokas laillisuusvalvontahan on keskeinen yksilön suojakeino hallinnon mielivallalta. Se on keskeinen keino viranomaistoiminnan laillisuuden varmistamiseksi ja perusoikeuksien toteutumiseksi.

Kertomuksessa on nostettu esille nämä kymmenen keskeistä perus- ja ihmisoikeusongelmaa, ja ajattelen niin, että niistä ainakin eräät ovat tällaisia rakenteellisia suomalaisen oikeusvaltion ongelmia. Keskeinen oikeusvaltioelementtihan on yksilön oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeus saada asiansa viivytyksettä käsiteltyksi. Yhtenä näistä keskeisistä kymmenestä perus- ja ihmisoikeusongelmasta tässä kertomuksessa nostetaan esille oikeusprosessien pitkä kesto ja kalleus. Tässä on kysymys kyllä suomalaisen oikeusvaltion rakenteellisesta ongelmasta, ja Suomihan on saanut myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta tästä langettavia tuomioita. No, oikeusasiamiehen kertomuksessa tuodaan esille, että myönteistä kehitystä tässä kuitenkin osoittaa se, että julkisen

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

talouden suunnitelmaan sisältyvässä valtiontalouden kehyksessä oikeusministeriön hallinnonalan määrärahat ovat vuosittain aiempaa korkeammalla tasolla — määrätietoista työtä sen eteen, että oikeudenhoidon selonteossa esiin tuotuihin määrärahalisäyksiin päästään 2030 mennessä. Kyllähän tämä resurssipula on keskeinen syy sille, minkä takia oikeudenkäynnit Suomessa kestävät liian pitkään.

No, sitten näihin kustannuksiin: Siinäkin määrätietoinen työ hallitusohjelmaankin kirjattujen uudistusten eteen on kyllä keskeisen tärkeää. Ei voi siis olla niin, että Suomessa voi olla lompakon paksuudesta kiinni se, uskaltaako viedä asiansa oikeuteen. Kertomuksessa on tuotu esille, että Suomessahan on Euroopan vähiten oikeuteen päätyviä riita-asioita, ja uskon niin, että tämä kertoo juurikin siitä ongelmasta, että asiaa ei edes uskalleta viedä eteenpäin sen oikeudenkäyntikuluriskin takia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Vielä edustaja Zyskowicz, olkaa hyvä.

17.36 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies! Otin puheenvuoron vielä edustaja Marttilan puheenvuoron johdosta. Nämä ongelmalliset tilanteet lastensuojelussa, jotka hän toi esiin, ovat todellista totta ja erittäin valitettavia. Kun täällä joku kyselytunnilla kertoi olleensa lastensuojelun asiakkaana, niin en tiedä, pitääkö kaikkien ilmoittautua, mutta minäkin olen ollut. Haluan sanoa edustaja Marttilan puheenvuoron johdosta, että hallitus on uudistamassa lastensuojelulakia ja hallitus on puuttumassa siinä yhteydessä myös niihin ongelmiin, joita ammattilaiset ovat havainneet, kun he ovat halunneet näitä lapsia auttaa, ehkäistä päihteiden käyttöä ja saada hatkassa olevat lapset takaisin lastensuojelulaitokseen.

Nyt esitän eduskunnan oikeusasiamiehelle sen toivomuksen, että kun tämä lakiesitys varmaan tulee teillekin lausunnon, ja hyvä niin, niin pyrkisitte siinä yhteydessä välttämään sellaisia ylikireitä perusoikeustulkintoja, jotka tämän päivän lastensuojelulaitoksissa vaikeuttavat lastensuojelulaitoksissa työskentelevien ammattilaisten työtä, kun he pyrkivät näitä lapsia auttamaan, pyrkivät estämään heitä joutumasta rikosten uhreiksi, pyrkivät estämään heitä päihteiden käytöstä. Edustaja Kilpi teki täällä vähän aikaa sitten, muistaakseni, lakialoitteen, jossa hän esittelypuheenvuorossa toi ilmi niitä erittäin byrokraattisia vaatimuksia, joita tällä hetkellä lastensuojelulaitoksissa tulee soveltaa, jos aiotaan esimerkiksi lasten puhelimen käyttöä rajoittaa, jos aiotaan tarkistaa se, että kun lapsi tulee hatkasta, onko hänellä päihteitä mukanaan ja niin edelleen. Eli Suomessa, jostain syystä, meidän perusoikeustulkinnat ovat erkaantuneet oikeuskulttuuriltaan Suomeen rinnastettavista maista monissa asioissa. Edustaja Honkonen viittasi tässä tulkintoihin itsemääräämisoikeudesta. Ja usein, kun oikeusasiamiehen kanslia antaa lausunnon näistä lakiesityksistä ja kun oikeusasiamiehen yhtenä tehtävänä, aivan oikein, on perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta ja se on teidän tärkeä tehtävänne, niin toivoisin että näissä tulkinnoissa seuraisitte esimerkiksi sitä linjaa, mikä oli tuossa perustuslakivaliokunnan tuoreessa lausunnossa, ettekä edustaisi tällaisia ylikireitä tulkintaa, joka vaikeuttaa ihmisten auttamista.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Marttila, olkaa hyvä.

17.39 Helena Marttila sd: Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Zyskowiczille erinomaisesta puheenvuorosta ja aiheen nostamisesta. Kuulen myös sitä viestiä kentältä, että todella ei ole riittäviä valtuuksia puuttua näihin tilanteisiin, ja onhan se erikoista, että jos on lai-

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

tos, jossa on tarkoitus suojella lasta, niin on vähemmän toimivaltuuksia kuin huoltajalla monessa tilanteessa suojata.

Mutta huoleni toki liittyi erityisesti tähän resurssikysymykseen, joka myös tässä kertomuksessa erityisesti mielestäni korostuu, ja sen vuoksi halusin tämän resurssikysymyksen myös nostaa tähän rinnalle.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Annan lopuksi oikeusasiamies Jääskeläiselle mahdollisuuden kommentoida käytyä keskustelua. — Olkaa hyvä.

17.40 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen: Arvoisa herra puhemies! Arvoisat kansanedustajat! Ensinnäkin haluan kiittää perustuslakivaliokuntaa tuosta kertomuksesta antamastaan myönteisestä lausunnosta ja valiokunnan puheenjohtajaa tuon lausunnon esittelystä. Kiitän myös kaikkia kansanedustajia täällä käytetyistä hyvistä puheenvuoroista. Nähdäkseni edustaja Zyskowiczin puheenvuoro oli ainoa, jossa oli kritiikkiä.

Omasta puolestani en ole näitä kännykän käyttöön kouluissa liittyviä päätöksiä koskaan antanut. Opetussektori ylipäänsä ei ole kuulunut minulle 15 vuoteen oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten välisessä tehtävien jaossa, ja tietääkseni myöskään nykyiset apulaisoikeusasiamiehet eivät ole antaneet näihin kännykkäasioihin ainakaan sellaisia päätöksiä, jotka olisivat jotain kohua herättäneet, eli nämä ovat vanhempaa perua. Tietysti näitä vanhoja päätöksiä on ehkä vähän vaikea arvostella nytten tämän perustuslakivaliokunnan uuden lausunnon perusteella, jota edustaja Zyskowiczkin itse nimitti käänteentekeväksi. Tietysti ne tehdään sen oikeuslähteistön perusteella, joka silloin tekohetkellä on olemassa, ja toki näissä perustuslakitulkinnossa perustuslakivaliokunnan kannanotot ovat niitä kaikkein tärkeimpiä.

Sinänsä sehän, että asioita arvioidaan ja lakia tulkitaan perusoikeusnäkökulmasta, on siis rakennettu meidän perusoikeusjärjestelmään, ja jo silloin perusoikeusuudistuksen yhteydessähän omaksuttiin se perusoikeusmyönteinen laintulkintatapa, eli lakia täytyy tulkita siten, että se parhaiten edistää perusoikeuksien toteutumista.

Sitten tästä hatkaamisesta. Edustaja Marttila toi sen esiin, ja se on todellakin minustakin vakava ongelma. Mehän tuossa viime vuoden loppupuolella annoimme aika laajankin päätöksen, jossa oli kysymys juuri siitä, että esimerkiksi poliisin virka-apua koskeva sääntely näiden hatkassa olevien lasten palauttamiseksi lastensuojelulaitokseen on puutteellinen. Olen tehnyt tuosta sen päätöksen yhteydessä lainsäädäntöesityksen, ja tietääkseni tämä asia on sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteilla — varmaan myös sitten yhteistyötä sisäministeriön kanssa tarvitaan siltä osin, kun siinä on kysymys näistä poliisin toimivaltuuksista näihin asioihin.

Poliisin toimivaltuuksista nyt liittyen näihin perusoikeuskysymyksiin: Meillä on poliisilaissa nimenomaisesti säädetty, että poliisin on eri toimintavaihtoehtoista valittava se, joka parhaiten edistää perusoikeuksien toteutumista. Tämä on ihan suoraan poliisilakiin kirjoitettu, että tavallaan tätä perusoikeusarviointia ei sitten ainakaan oikeusasiamies voi välttää. Se on tässä meidän järjestelmässä, mutta ymmärrän, että edustaja Zyskowicz viittaa nyt sellaisiin asioihin, joita ainakin hän pitää ylitulkintoina, ja tietysti tämä perustuslakivaliokunnan lausunto saattaa olla käänteentekevä. Se, kuinka pitkälti sitä voidaan soveltaa muissa tapauksissa, on kaikki tietysti arvioitava tapauskohtaisesti, ja tietenkin omasta puolestani vastaan vain siitä, miten itse arvioin. Oikeusasiamiehen kansliahan ei päättä eikä arvioi mitään — se on oikeusasiamies ja kumpikin apulaisoikeusasiamies, ja jokainen

Punkt i protokollet PR 31/2025 rd

meistä toimii ihan itsenäisesti ja riippumattomasti, eli minä en voi muuta kuin omasta puolestani puhua.

Mutta kiitän tästä keskustelusta. — Kiitos.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen godkände utskottets förslag till ställningstagande med anledning av berättelse B 15/2024 rd. Ärendet slutbehandlat.